

Vzhodnoazijska keramika

Tina Berdajs

Zbirateljstvo porcelana na Slovenskem ima zelo dolgo zgodovino. Glede na pisno dokumentacijo so posamezniki in družine, ki so pripadali kranjskemu plemstvu, začeli kupovati kitajski porcelan že v začetku 17. stoletja (Kos 2009, 155). V tistem času je vsak porcelan vzhodnoazijskega izvora našel pot do kranjskega plemstva po kanalih različnih trgovskih mrež po Evropi ter v obliki diplomatskih daril ali daril med posamezniki. V zgodnjem 18. stoletju (natančneje leta 1715) pa se je mednarodnim trgovskim konglomeratom vzhodnoindijskih družb začasno pridružila tudi habsburška monarhija, vendar je zaradi zunanjih pritiskov Nizozemske in Velike Britanije do leta 1727 že opustila svoje ambicije (Bronza 2018, 63–65). Za tem neuspehim poskusom vzpostavitve neposredne trgovske povezave je habsburška mornarica proti Vzhodni Aziji ponovno zaplula šele v začetku 19. stoletja (Marinac 2017, 45). Kmalu zatem najdemo podatke tudi o prvih slovenskih pomorščakih iz slovenskega etničnega prostora, ki so na fregati Novara leta 1857 zapluli proti Aziji (Marinac 2017, 46–47; Čeplak Mencin 2012, 94).

V drugi polovici 19. stoletja so avstrijske ali avstro-ogrske vojaške in trgovske ladje plule in potovale v Vzhodno Azijo, ta proces pa je pospešila vzpostavitev diplomatskih odnosov z vzhodnoazijskimi državami (Vampelj Suhadolnik 2019). Poleg vojakov, trgovcev in pomorščakov so na ladjah potovali misijonarji, pridružili pa so se jim tudi raziskovalci in znanstveniki ter prvi diplomati in popotniki, ki

so po ekspedicijah 17. in 18. stoletja nadaljevali s turističnim odkrivanjem bolj oddaljenih ozemelj v Vzhodni Aziji. Vračali so se z zanimivimi zgodbami, ki so jih podkrepili z raznovrstnimi predmeti, s tem pa se je med slovenskim prebivalstvom širilo vedno več novic in pričevanj iz Kitajske in Japonske (Marinac 2017, 7–18; Vampelj Suhadolnik 2019).

Slovenski pomorščaki so večinoma kupovali predmete, ki so bili na voljo v obalnih predelih in pristaniščih, ter razne spominke, predvsem razglednice in fotografije, ki jih je vzhodnoazijski trg izdeloval kot odgovor na vedno večje število zahodnih turistov (Vampelj Suhadolnik 2019). Pomorščaki so pogosto posegali tudi po nekoliko večjih predmetih, ki jih uvrščamo v kategorijo t. i. izvozne umetnosti – to so bili predmeti, izdelani po evropskem okusu za tuje kupce in trge. Takšni predmeti so bili pretežno glavni dostopni medij slovenskim popotnikom (Vampelj Suhadolnik 2019). Med predmeti, ki so jih kupovali (ali so jih zanimali), so bili tudi različni kosi porcelana. Glede na analizo predmetov iz zbirk pomorščakov jih je posebno privlačil japonski izvozni porcelan. Za razliko od keramike in porcelana, ki so ga japonske delavnice in obrtniki izdelovali za domači trg, je bila keramika, namenjena izvozu, veliko bolj barvita in bogato okrašena. Tako v slovenskih muzejskih zbirkah kot v zbirkah pomorščakov pa zasledimo popularnost enakih dekorativnih slogov japonskega izvoznega porcelana: slogi *imari*, *satsuma* in *kutani* (predstavljeni v nadaljevanju).

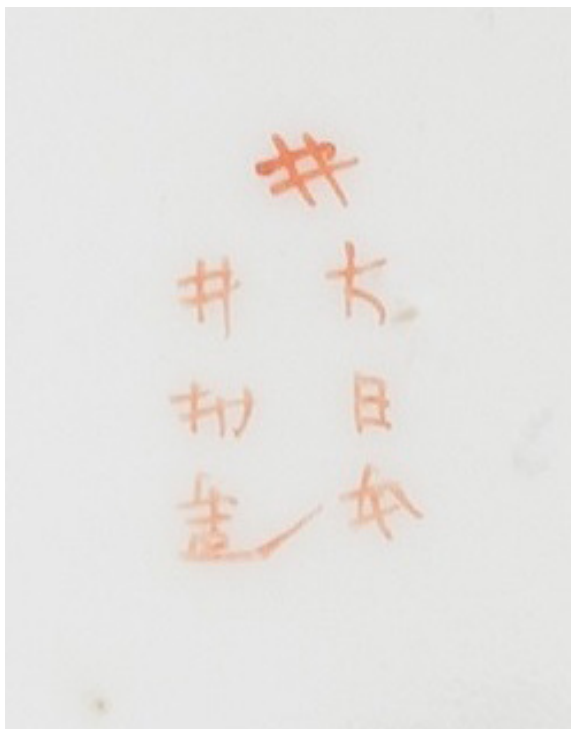
Slika 1: Čajni servis, porcelan, nadglazurna poslikava z barvnimi emajli, Yokohama, Japonska, obdobje Meiji, pozno 19. ali zgodnje 20. stoletje (zapuščina Frana Vilfana, hranijo dediči, foto Jani Turk).

Pričujoči prispevek predstavlja posamezne kose vzhodnoazijske keramike in porcelana, ki so ga slovenski pomorščaki predvsem v prvi polovici 20. stoletja prinesli iz Vzhodne Azije. Predstavljene predmete danes hranijo dediči posameznih pomorščakov, nekaj predmetov pa hrani Pomorski muzej »Sergej Mašera« Piran. V prispevku so podrobneje predstavljeni posamezni predmeti iz zapuščin slovenskih pomorščakov Frana Vilfana (1874–1931), Viktorja Kristana (1876–1947), Alojza Tepine (1887–?), Antona Ukmarja (1866–1958) in Ivana Lešnika (1895–1963). Predstavljeni so tudi posamezni kosi vzhodnoazijske keramike in porcelana, ki jih v svoji zbirki hrani Pomorski muzej »Sergej Mašera« Piran. Na podlagi podrobne analize predmetov, bogatega slikovnega gradiva in sekundarne literature bodo s pomočjo znane provenience in fizičnih značilnosti predmetov predstavljeni ozadje, natančna datacija in natančnejši kraj izvora. Z

raziskovanjem predmetov osvetlimo tudi vlogo, ki so jo keramični in porcelanasti predmeti imeli v zgodbah pomorščakov, ter značilnosti predmetov, ki so jih prinašali s potovanj avstro-ogrske vojne mornarice v Vzhodno Azijo.

Vzhodnoazijska keramika iz zapuščine dedičev Frana Vilfana

Fran Vilfan je bil zastavnik bojne ladje lahke križarke Aspern. Ta je v Vzhodno Azijo potovala v letih 1900–1902 in je na Kitajskem sodelovala pri zatrtju boksarske vstaje. Potovanje se je začelo 24. julija, ladja pa je v Vzhodni Aziji obiskala Singapur, Hongkong ter številna kitajska in japonska mesta. Vilfan je o potovanju poročal v pismih, ki jih je pisal očetu in bratu, veselil se je predvsem potovanja na Japonsko (Marinac, 2017, 93–94).

Slika 2: Detajl oznake, porcelan, nadglazurna poslikava z barvnimi emajli, Yokohama, Japonska, obdobje Meiji, pozno 19. ali zgodnje 20. stoletje (zapuščina Frana Vilfana, hranijo dediči, foto Jani Turk).

S potovanja je domov prinesel več vzhodnoazijskih predmetov, med njimi več kosov japonskega porcelana. Prvi predmeti, predstavljeni v tem prispevku, sestavljajo delno ohranjen čajni servis. Dva krožnička in skodelica so izdelani iz porcelana in poslikani z delikatno nanesenimi barvnimi emajli. Set krasi motivi: oddaljenih ptic, krajine in rastlinja (slika 1).

Na spodnji strani vsakega kosa čajnega servisa je oznaka oziroma napis v japonskih pismenkah, naslikanih z rdečim nadglazurnim emajlom (slika 2), ki pomeni »Izdelal Imura velike Japonske« (jp. *Dai Nippon Imura Zo*). Napis nakazuje na delavnico, v kateri je bil izdelan čajni servis in jo je ustanovil Imura Hikojirō (aktiven v 19. in zgodnjem 20. stoletju). Ta se je leta 1876 preselil v Yokohamo, zbral več nadarjenih obrtnikov ter ustanovil delavnico in izvozno podjetje, ki se je specializiralo za izdelavo izvozne keramike, poslikane v tehniki *etsuke*,¹ znane

tudi pod imenom Yokohama *etsuke* oziroma »poslikano posodje iz Yokohame«. Posebno je bilo znano po poslikanih porcelanastih čajnih in kavnih servisih (Yokoyama Art Museum, 2022; Bouvier 1996–2025), proizvodi podjetja pa so bili razstavljeni tudi na svetovni razstavi leta 1867 v Parizu (Exposition Universelle), kamor je bila poslana japonska delegacija, ki jo je sestavljalo več vodilnih uradnikov šogunata, poslovnežev in politikov, da bi vzpostavili politične in gospodarske vezi z evropskimi državami (Jahn 2004, 48–49; Bouvier 1996–2025). Podjetje je obratovalo do leta 1912 (N. a. 2020, 121; Yokoyama Art Museum, 2022).

Na podlagi oznak lahko z gotovostjo sklepamo, da je bil čajni servis izdelan v Yokohami na Japonskem v poznem 19. ali zgodnjem 20. stoletju, namenjen pa je bil tujemu trgu oziroma kupcem.

Ena izmed porcelanastih skodelic (slika 3) iz zapuščine Frana Vilfana prav tako spada v kategorijo japonske izvozne keramike. Skodelico krasijo motivi žuželk med cvetjem in rastlinjem, popularen motiv v umetnosti obdobja Meiji (1868–1912) na Japonskem (Schachat 2015, 219). Dekorirana je v t. i. slogu *satsuma*.

To, kar danes označujemo kot keramiko *satsuma* se običajno nanaša na izvozno keramiko, ki jo predstavlja skupina bogato pozlačene (jp. *kinrande*; dobesedno prevedeno kot »zlati brokat«) in barvito poslikane keramike, žgane na nizkih temperaturah z značilno razpokano glazuro (Schiffer 2000, 107; Watanabe 2020, 102). Vendar moramo razlikovati med keramiko *satsuma*, ki izvira iz ozemlja Satsuma (danes prefektura Kagoshima in južna prefektura Miyazaki) in je bila popularna od 17. do začetka 19. stoletja, ter keramiko, poslikano v slogu *satsuma*; predstavljajo jo številni keramični predmeti, ki so jih predvsem konec 19. in v začetku 20. stoletja proizvajali na območju prefekture Kagoshima in množično izvažali v Evropo (Watanabe 2020, 101).

To vrsto keramike so začeli ob večji priljubljenosti proizvajati tudi zunaj Kagoshime, kjer so izdelki glede

kombinacijo obojih na enem izdelku. Delavnice, ki so bile specializirane za to tehniko okraševanja, so bile zelo razširjene predvsem v obdobju Meiji v Tokiu in Yokohami (Jahn 2004, 342).

¹ Japonska tehnika okraševanja porcelana *etsuke* uporablja barvite nadglazurne emajle in podglazurne barve, včasih

Slika 3: Skodelica, porcelan (?), nadglazurna poslikava z barvnimi emajli, Yokohama, Japonska, obdobje Meiji, pozno 19. ali zgodnje 20. stoletje (zapuščina Frana Vilfana, hranijo dediči, foto Jani Turk).

na kraj proizvodnje dobili različna poimenovanja, kot so *Kyoto satsuma* (ali *Kyo-satsuma*), *Osaka satsuma*, *Yokohama satsuma* itd. Še danes je zgolj na podlagi poslikave predmetov zelo težko določiti natančno datacijo predmeta ali kraj, kjer je bila keramika izdelana, saj vsi kraji proizvodnje in splošnega razvoja še niso povsem znani (Watanabe 2020, 106–114; Jahn 2004, 132–145; Schiffer 1997 (2000), 129). Pomaga pa nam, če so izdelki na spodnji strani označeni z oznako delavnice oziroma izdelovalca. Tak primer je tudi skodelica iz Vilfanove zapuščine. Na spodnji strani je namreč zapisana oznaka, ki pomeni »Izdelal Kinkōzan« (jp. *Kinkōzan zō*) (slika 4).

Kinkōzan je bil priimek družine slavnih izdelovalcev keramičnih izdelkov iz Kjota z območja Awataguchi. Ti so izdelovali keramiko, ki so jo uporabljali v znanem templju Shōren'in. Predstavniki šeste generacije, Kinkōzan Sōbei VI. (1824–1884), ima še danes zasluge za pojav in populariziranje keramike, dekorirane v slogu *satsuma*, v Kjotu imenovanem tudi *Kyoto satsuma* ali *Kyo-satsuma*. Leta 1870 je ustanovil veliko delavnico, v kateri so izdelovali keramiko različnih cenovnih razredov. Po njegovi smrti jo je prevzel sin Kinkōzan Sōbei VII. (1868–1927), delovati pa je prenehala po smrti njegovega naslednika Kinkōzana

Slika 4: Detajl oznake na skodelici, porcelan (?), nadglazurna poslikava z barvnimi emajli, Yokohama, Japonska, obdobje Meiji, pozno 19. ali zgodnje 20. stoletje (zapuščina Frana Vilfana, hrani jo dediči, foto Jani Turk).

Sōbeija VIII. leta 1930 (Jahn 2004, 98–99). Na podlagi oznake na skodelici jo lahko torej datiramo v pozno 19. ali zgodnje 20. stoletje, pove pa nam tudi, da je bila izdelana v Kjotu na Japonskem v delavnici družine Kinkōzan.

Čajnik (slika 5), skodelico in manjši krožnik, prav tako iz zapuščine Frana Vilfana, krasita dve ptici v močvirju. Ena stoji na tleh, medtem ko je druga ravno poletela v zrak. Motiv je naslikan z barvnimi nadglazurnimi emajli v nežnih rjavkastih odtenkih. Na dnu skodelice je oznaka, vendar še ni bilo ugotovljeno, kateri delavnici oziroma umetniku pripada. Krožniček je japonskega izvora, glede

na poslikavo pa ga zanesljivo datiramo v pozno 19. ali zgodnje 20. stoletje.

V zapuščini Frana Vilfana so številni vzhodno-azijski predmeti, tako kitajski kot japonski. Je pa zanimivo, da med keramiko in predvsem porcelanom prevladujejo japonski izdelki. Kosi porcelana iz njegove zbirke so visoke kvalitete, niso zgolj spominki. Iz njegovih pisem vemo, da je »na Japonskem porabil precej denarja« (Marinac 2017, 94), morda prav za te kvalitetne kose.

Slika 5: Čajnik, porcelan, barvni nadglazurni emajli in pozlata, Japonska, pozno 19. ali zgodnje 20. stoletje (zapuščina Frana Vilfana, hranijo dediči, foto Jani Turk).

Slika 6: Čajni servis, porcelan, barvni nadglazurni emajli in pozlata, Japonska, obdobje Meiji, pozno 19. ali zgodnje 20. stoletje (zapuščina Viktorja Kristana, hrani Martin Kristan, foto Sara Glavina).

Vzhodnoazijska keramika iz zapuščine Viktorja Kristana

Viktor Kristan je bil mornariški komisar 10. reda na torpedni ladji *Leopard*, ki je v Vzhodno Azijo plula med letoma 1907 in 1909 ter bila postajna ladja v Vzhodni Aziji. Med zapuščino Viktorja Kristana sta se s potovanja v Vzhodno Azijo ohranila njegov dnevnik v nemškem jeziku ter v slovenščini napisan nedokončan potopis *Spomini na moje potovanje na Kitajsko in Japonsko* (Marinac 2017, 121). Kot piše Bogdana Marinac: »Sodeč po zapisih v njegovih spominih in ladijskem dnevniku, kjer lahko bremo, s kakšnim veseljem je obiskoval tuje kraje in si v njih ogledoval znamenitosti, lahko upravičeno domnevamo, da ga je v mornarico pritegnila tudi želja po potovanjih in spoznavanju tujih kultur« (Marinac 2017, 121).

Nedvomno navdušenec nad tujimi deželami je iz Japonske domov prinesel (poleg drugih predmetov) tudi set za pitje čaja (slika 6).

Čajni set sestavljajo čajnik, sladkornica, štiri skodelice s šestimi podstavki za skodelice in pet desertnih krožnikov. Set je poslikan z bogatimi barvnimi emajli in reliefno dvignjenimi detajli, ki so zelo značilni za okraševanje v slogu *satsuma*. Vsi kosi so okrašeni z motivom odrasle osebe in otroka, ki nosi dve veliki steklenici za vodo. Na spodnji strani so vsi kosi seta označeni z rdečo oznako proizvajalca oziroma delavnice, vendar zaradi stilizacije zapisa še ni bila razvozlana.

Oznako sestavlja šest pismenk v treh stolpcih (slika 7). Beseda na desni je lahko berljiva – »Velika Japonska« (jp. *Dai Nihon*), na levi pa je zapisano ime delavnice (ali osebe), vendar pismenke še niso razvozlane. Kljub temu lahko glede na oznako

Slika 7: Detajl oznake, porcelan, barvni nadglazurni emajli in pozlata, Japonska, obdobje Meiji, pozno 19. ali zgodnje 20. stoletje (zapuščina Viktorja Kristana, hrani Martin Kristan, foto Bogdana Marinac).

in dekoracijo zanesljivo določimo, da celoten set izvira iz Japonske, ter ga datiramo v zgodnje 20. stoletje.

Povezavo med čajnim setom in pričevanji oziroma zapisi Viktorja Kristana najdemo tudi v njegovih zapisih. V njih namreč najdemo njegov komentar, da iz mesta Kagoshima, kjer je bival, izvira zelo znan porcelan *satsuma* (Marinac 2017, 128). Vse kaže, da si je primerek tega porcelana v spomin na Japonsko na potovanju kupil tudi sam.

Vzhodnoazijska keramika iz zapuščine Alojza Tepine

Alojz Tepina je bil pomočnik vodje krova na torpedni križarki Kaiserin Elisabeth med letoma 1908 in 1910. V tem obdobju je ladja služila kot postajna ladja v Vzhodni Aziji. Na pot se je podala 31. avgusta 1908 in 10. oktobra že obiskala Hongkong. Tepina je s potovanja domačim poslal več razglednic, ki jih danes hranijo dediči in Pomorski muzej Piran (Marinac 2017, 137).

Slika 8: Del čajnega servisa, porcelan, reliefna dekoracija z barvnimi nadglazurnimi emajli in pozlato, Japonska, pozno 19. ali zgodnje 20. stoletje (zapuščina Alojza Tepine, hrani Peter Keršič, foto Sara Glavina).

V času, ki ga je preživel na ladji, je najverjetneje na Japonskem kupil tudi zanimiv porcelanast čajni servis (slika 8).

Čajni set sestavljajo čajnik, sladkornica, vrček za mleko, pet krožničkov in štiri skodelice. Ročaji in pokrovčki so zmodelirani v obliki zmajskih teles in glav, ki jih bogata barvna poslikava z nadglazurnimi emajli le še poudari. Prav zaradi tega reliefnega okrasja se japonski izdelki z reliefnimi zmaji, poslikanimi v slogu *satsuma*, pogosto imenujejo »zmajevsko posodje« (ang. *dragon ware*). Tako razgibano okrašene čajne sete so na Japonskem izdelovali izključno za tujce oziroma tuje trge. V obdobju Meiji so tako reliefni/*appliqué* motivi zmajev postali zelo popularni predvsem v keramiki, dekorirani v slogih *satsuma* in *kutani* ter na keramiki iz

Arite (Jahn 2024, 194). Po celotni zunanji površini je set poslikan s človeškimi figurami, motiv najverjetneje predstavlja arhate (jp. *rakan*) – askete in učence Bude Sakyamunija, ki varujejo in ohranjajo budistične zakone na zemlji. Na spodnji strani ima vsak kos čajnega seta oznako delavnice, v kateri je bil izdelan (slika 9).

Napis je sestavljen iz vodoravne vrstice, v kateri piše »Velika Japonska« (jp. *Dai Nihon*), desnega stolpca, ki pomeni »Satsuma«, ter levega stolpca, ki najverjetneje pomeni ime umetnika, vendar tega imena ne zasledimo v nobeni znani podatkovni bazi imen umetnikov oziroma obrtnikov. Glede na tip dekoracije in oznako lahko čajni set kljub temu zanesljivo umestimo v prostor in čas nastanka: Japonska med koncem 19. in začetkom 20. stoletja.

Slika 9: Detajl oznake, porcelan, reliefna dekoracija z barvnimi nadglazurnimi emajli in pozlato, Japonska, obdobje Meiji, pozno 19. ali zgodnje 20. stoletje (zapuščina Alojza Tepine, hrani Peter Keršič, foto Snježana Karinja).

Vzhodnoazijska keramika iz zapuščine Antona Ukmarja

Anton Ukmar je bil strelski mojster na torpedni križarki Kaiserin Elisabeth med letoma 1908 in 1910, ko je bila postajna ladja v Vzhodni Aziji. Na ladji je bil na isti ekspediciji kot Alojz Tepina. Bogdana Marinac piše, da je Ukmar s potovanja pošiljal razglednice Avgustu Blazniku iz Fare pri Kostelu na Kočevskem, ta pa jih je shranjeval v albumu, ki ga danes hrani Pomorski muzej »Sergej Mašera« Pi-ran (Marinac 2017, 137).

Med potovanjem (ali po njem) se je pokazalo tudi Ukmarjevo navdušenje nad japonskim porcelanom. V njegovi zapuščini je namreč več zanimivih kosov (vaza, dva delno ohranjena čajna seta in drugi vzhodnoazijski predmeti) (slika 10), ki so predstavljeni v nadaljevanju.

Prvi predmet med njimi je par velikih japonskih vaz (slika 11), ki sta okrašeni z reliefnimi ročaji in ustjem, po celotni zunanji površini pa z modro glazuro in nadglazurnimi barvnimi emajli. Na eni strani trupa je naslikan motiv ženske v tradicionalnem japonskem oblačilu – kimonu. V ozadju vidimo

Slika 10: Japonsko posodje iz zapuščine Antona Ukmarja, porcelan in keramika, nadglazurni emajli in pozlata, Japonska, obdobje Meiji, pozno 19. ali zgodnje 20. stoletje (zapuščina Antona Ukmarja, PMSMP, foto Sara Glavina).

služabnika, ki hiti za njo in nese senčnik, da njena koža ne bo predolgo izpostavljena vročemu soncu. Na nasprotni strani trupa vaz je naslikan motiv velikih rožnatih in nežno oranžnih cvetov med zelenim listjem. Vazi nimata oznak, vendar motivika in način poslikave nakazujeta, da sta bili izdelani na Japonskem v poznem 19. ali zgodnjem 20. stoletju.

Zanimiv je tudi ohranjen del seta, ki ga sestavljajo večji krožnik, čajnik, sladkornica in ročka za mleko (slika 12). Izdelani so iz tankega in kvalitetnega porcelana ter poslikani v delikatno nanesenih barvnih nadglazurnih emajlih. Motivika, upodobljena na setu, ponazarja ptice, cvetje in rastline. Ta kombinacija se v japonskem slikarstvu imenuje tudi »slikarstvo cvetja in ptic« (jp. *kacho-ga*). Kljub imenu ta vrsta motivike poleg cvetja in ptic pogosto vključuje druge rastline in živali, npr. travo, drevesa, ribe in žuželke (Yang 2020). Kvaliteta izdelave in način poslikave seta datirata v pozno 19. ali zgodnje 20. stoletje.

V zapuščini Antona Ukmarja je še en delno ohranjen čajni set. Zanimiv je predvsem zaradi kombinacije japonskih in evropskih vplivov (slika 13).

Štirje krožnički in skodelice so bili izdelani iz porcelana ter poslikani z barvnimi nadglazurnimi emajli in motiviko, značilno za japonsko izvozno keramiko – človeškimi figurami, krajino in stiliziranimi cvetličnimi vzorci. Njihova nenavadna in nekoliko posebna oblika je posledica uporabe kalupa, ki jim je dal reliefni vzorec cvetličnih listov. Ta oblika je posledica mešanja vplivov na prelomu med 19. in 20. stoletjem, ko so številne japonske delavnice kombinirale različne značilnosti oblikovanja in dekoracije, da bi bili izdelki še bolj privlačni tujim trgovcem, predvsem evropskemu okusu tistega časa. Kažejo se predvsem v najrazličnejših namiznih setih za kavo, čaj in vročo čokolado (Jahn 2024, 130).

Slika 11: Vaza, keramika, reliefna dekoracija z barvno glazuro, nadglazurno poslikavo in pozlato, Japonska, obdobje Meiji, 19. ali zgodnje 20. stoletje (zapuščina Antona Ukmarja, PMSMP, foto Sara Glavina).

Slika 12: Del čajnega servisa, porcelan, barvni nadglazurni emajli in pozlata, Japonska, obdobje Meiji, pozno 19. ali zgodnje 20. stoletje (zapuščina Antona Ukmarja, PMSMP, foto Sara Glavina).

Slika 13: Del čajnega servisa, porcelan, barvni nadglazurni emajli in pozlata, Japonska, obdobje Meiji, pozno 19. ali zgodnje 20. stoletje (zapuščina Antona Ukmarja, PMSMP, foto Sara Glavina).

Slika 14: Vazica, porcelan, modra podglazurna barva, barvni nadglazurni emajli in pozlata, Japonska, 18. ali 19. stoletje (?) (zapuščina Ivana Lešnika, hrani Milivoj Lešnik, foto Bogdana Marinac).

Vzhodnoazijska keramika iz zapuščine Ivana Lešnika

Ivan Lešnik (1895–1963) je bil nižji strojnik in elektromehanik na torpedni križarki Kaiserin Elisabeth, ko je med letoma 1913 in 1914 služila kot postajna ladja v Vzhodni Aziji ter sodelovala v nemško-japonski vojni. Ivan Lešnik je svoje spomine na potovanje v Vzhodno Azijo rad delil z znanci in sorodniki ter je med njimi veljal za razgledanega človeka, ki je izkusil Azijo (Marinac 2017, 167). Zapuščina, ki jo danes hranijo njegovi dediči, vključuje več predmetov: album razglednic s potovanja v Vzhodno Azijo, album fotografij iz Kitajske in Japonske, verižico s kroglicami iz slonovine, dve japonski steklenički za žganje ter skodelici in krožničke za čaj iz Japonske (Marinac 2017, 168). V tem prispevku je predstavljen eden izmed teh kosov – mala vazica, poslikana s podglazurno modro barvo ter nadglazurnimi barvnimi emajli v prepoznavnem slogu *imari* (slika 14).

Dekorativni slog *imari* se imenuje po japonskem pristanišču, iz katerega so izvažali porcelan v Nagasaki. Iz pristanišča v Nagasakiju je pot nadaljeval v Evropo in Ameriko. Prvi kosi so bili okrašeni s podglazurno modro, pozneje, v 17. stoletju, so v okrasne sheme vključili tudi nadglazurne emajle ter bogatejšo motiviko in vzorce. Takšno okrasje je bilo v skladu z estetskim okusom evropske aristokracije, zato ga uvrščamo v širšo kategorijo izvoznega porcelana oziroma, splošneje, izvozne keramike. Motivika najpogosteje vključuje cvetje, motiv »treh prijateljev zime«, tj. bambusa, bora in slive, krizanteme, potonike, breskve ali fenikse. Japonski porcelan v slogu *imari* običajno nima oznak oziroma podpisov delavnic ali dekoraterjev. Taka je tudi vazica iz Lešnikove zapuščine, vendar glede na kvaliteto poslikave najverjetneje datira v 18. ali 19. stoletje, ko je bil ta slog v Evropi na vrhuncu priljubljenosti.

Slika 15: Par vaz, keramika, reliefna dekoracija z barvno glazuro, nadglazurno poslikavo in pozlato, Japonska, obdobje Meiji, 19. ali zgodnje 20. stoletje (PMSMP, foto Jani Turk).

Glede na velikost vazice in drugih manjših predmetov lahko sklepamo, da so bili kupljeni kot spominki. Zaradi majhnih dimenzij jih je Lešnik zlahka shranil med prtljago, tako da mu niso bili v dodatno breme (kot bi mu bil cel čajni servis).

Keramični in porcelanasti predmeti iz Pomorskega muzeja Piran

Vzhodnoazijsko keramiko najdemo tudi v zbirki Pomorskega muzeja Piran – dva para velikih japonskih

vaz ter delno ohranjen japonski čajni servis. Para vaz sta si nekoliko podobna: oba predstavljata pare okrasnih vaz, izdelanih na japonskem za izvoz v Evropo. Vse vaze imajo debel trup iz kamenine (vrste keramike), krasi jih reliefno okrasje na trupu, ustju in ročajih, glazirane pa so v različnih barvnih odtenkih.

Večji par vaz (slika 15) je poslikan z motivi bojnikov – samurajev – na eni strani, učenjakom ali gospodom na drugi strani ter z velikimi cvetovi potonike. Ozadje krasijo brokatni vzorci. Obe imata na spodnji strani oznake, ena pa tudi pismenko (slika 16), ki ponazarja stran »desno«

Slika 16: Detajl oznake na vazi, keramika, reliefna dekoracija z barvno glazuro, nadglazurno poslikavo in pozlato, Japonska, obdobje Meiji, 19. ali zgodnje 20. stoletje (PMSMP, foto Jani Turk).

(jp. *migi*). Takšne oznake so nakazovale, na kateri strani je bila vaza iz seta postavljena – z oznako »desno« na desni, druga vaza para pa je imela mesto na levi strani.

Manjši par vaz (slika 17) je podobne oblike, vendar z drugače oblikovanimi reliefnimi ročaji. Kot večji par vaz ga krasijo motivi cvetja (med njimi ptonika) ter samuraja in učenjaka ali plemiča. Tudi pri tem paru vaz so na spodnji strani enake oznake kot pri večjem paru.

Poleg vaz muzejska zbirka hrani delno ohranjen japonski porcelanast čajni set (slika 18), ki ga je iz Vzhodne Azije prinesel ladijski strojnik na ladjah Avstrijskega in pozneje Tržaškega Lloydja Jožef Spetič (1885–?). Servis sestavljajo skodelica, dva krožnička in sladkornica. Vsi kosi so izdelani iz

kvalitetnega tankega porcelana in poslikani v slogu, ki z barvami in pozlato močno spominja na večkrat omenjeni slog *satsuma*. Motivika predstavlja arhate ter bodistavo usmiljenja Kannon (jp. *Kan'on bosatsuryūzō*; skrt. *Avalokiteśvara*). Bodistava sočutja in usmiljenja je eno najbolj priljubljenih in pogosto upodobljenih božanstev v japonskem budizmu. V japonski tradiciji Kannon osvobodi trpljenja vsakogar, ki jo pokliče. Set ima rdečo oznako na spodnji strani, ki pomeni »Kutani«.

Keramika *kutani* (jp. *Kutani yaki*) je slog japonskega porcelana, ki naj bi tradicionalno izhajal iz zgodovinskega kraja Kutani iz nekdanje province Kaga (danes Kaga v prefekturi Ishikawa). Keramika *kutani* se deli na dve obdobji: t. i. stari *kutani* (ali jp. *kokutani*), ki so ga izdelovali v 17. in

Slika 17: Par vaz, keramika, reliefna dekoracija z barvno glazuro, nadglazurno poslikavo in pozlato, Japonska, obdobje Meiji, 19. ali zgodnje 20. stoletje (PMSMP, foto Jani Turk).

zgodnjem 18. stoletju, ter t. i. »novi *kutani*« (ali jp. *saikō kutani*) iz revitalizacije proizvodnje keramike v 19. stoletju. Za slednjega je značilna predvsem uporaba kombinacije rdeče poslikave *aka-e* in pozlate (omenjeni *kinrande*) (Jenyns 1965, 164–200). Na podlagi oznake »Kutani« tudi set, ki ga hrani Pomorski muzej Piran, spada v drugo skupino, in to kljub poslikavi, ki močno spominja na slog *satsuma*.

Iz analize predmetov in slikovnega gradiva je razvidno, da je bil med pomorščaki zelo popularen bogato okrašen in barvit japonski porcelan – ne zgolj to, pač pa japonski porcelan, izdelan posebej za tuje kupce in tuje trge. Vaze z močno dekoracijo in reliefnim okrasjem ter servisi za pitje kave in čaja – vse to so bile oblike posodja, ki so jih na Japonskem izdelovali izključno za zahod. Mešanica uporabnega in »eksotičnega« je očitno močno

Slika 18: Čajnik, porcelan, poslikava z nadglazurnimi barvnimi emajli in pozlato, Japonska, obdobje Meiji, zgodnje 20. stoletje (zapuščina Jožefa Spetiča, PMSMP, foto Jani Turk).

privlačila tuje popotnike. Velika večina predstavljenih predmetov ima tudi podobno datacijo oziroma so bili izdelani v istem časovnem obdobju, tj. med koncem 19. in začetkom 20. stoletja. Ta podatek kaže, da so pomorščaki kupovali (za tisti čas) sodobno in popularno keramiko ter porcelan in ne antikvitet.

Po količini predmetov izstopa zapuščina Antona Ukmarja s skupno desetimi kosi keramike in

porcelana, tj. opazno več kot v zapuščinah drugih pomorščakov. To lahko nakazuje, da je Ukmar gojil posebno navdušenje za japonski porcelan. Po dekorativnem slogu izstopa vazica iz zapuščine Ivana Lešnika, saj je bil dekorativni slog *imari* zelo popularen v Evropi v 17. in 18. stoletju, v 19. in zgodnjem 20. stoletju pa je bila popularnejša bogata dekoracija, kot jo predstavlja keramika sloga *satsuma*.